

Oponentský posudek rigorózní práce

Autorka rigorózní práce: Mgr. Kateřina Saláková

Název rigorózní práce: Využití systémů alternativní a augmentativní komunikace v rámci logopedické intervence u jedinců s kombinovaným postižením

Oponent rigorózní práce: PhDr. Barbora Bočková, Ph.D., Katedra speciální pedagogiky, PdF MU

Tématem aplikace systémů AAK v rámci logopedické intervence poskytované osobám s kombinovaným postižením se autorka zabývá dlouhodobě, ve svých šetřeních, realizovaných v rámci zpracování své rigorózní práce, navazuje na práci diplomovou.

AAK a její využití představuje jedno z velmi aktuálních témat současné logopedie, spektrum systémů, vycházejících z možností moderních technologií (speciální počítačový software, pomůcky usnadňující ovládání počítače, tablet, smartphone) se stále rozšiřuje, postupně se zlepšuje také jejich dostupnost a využití v praxi (např. projekt i-sen). Výběr vhodného komunikačního systému však stále představuje komplikovaný a mnohdy dlouhodobý proces a rovněž jeho praktická aplikace v běžném životě klientů, což se potvrzuje i ve výzkumném šetření, které autorka realizovala.

Teoretická část je vytvořena na základě analýzy odborné literatury a dalších zdrojů, využila přitom aktuální tituly, v pěti kapitolách teoretické části autorka zpracovala okruhy úzce související s výzkumným šetřením.

Základní pojmy vztahující se k problematice komunikace (verbální a neverbální komunikace) i mechanismy komunikačního procesu autorka vymezuje v první kapitole. S ohledem na problematiku vývoje a stimulace komunikační schopnosti, řešené v empirické části, je zde uvedena ontogeneze řeči, charakteristika pojmu „narušená komunikační schopnost“ a následně také vymezení oboru logopedie.

V kapitole druhé se autorka zaměřuje na problematiku kombinovaného postižení, uvádí vymezení z hlediska současné terminologie, vzhledem k diagnózám uvedených u sledovaných jedinců, pak charakterizuje i tělesné postižení (mozková obrna) a postižení mentální.

Specifikace komunikačních obtíží vázaných na kombinované postižení – komunikace jedinců s mozkovou obrnou a mentálním postižením, včetně mechanismu vzniku symptomatických poruch řeči dle V. Lechty (1990, 2008), je zpracována v kapitole třetí. Uvedena je vždy charakteristika komunikačních obtíží z hlediska jazykových rovin, doplněny jsou také nejtypičtější formy komunikační schopnosti, zahrnující např. dysartrii, rhinolalii, balbuties, tumultus sermonis apod.

Základní principy logopedické intervence – diagnostiku a terapii – autorka zařadila do kapitoly čtvrté. Nastíněn je zde postup diagnostiky narušené komunikační schopnosti i zásady aplikované v terapeutickém procesu včetně terapeutických konceptů (např. Vojtova metodika reflexní lokomoce, orofaciální regulační terapie Castillo-Morales). Vzhledem k závažnosti

kombinovaného postižení je zmíněna i potřeba podpory – propojení terapeutického působení – v rámci ucelené (komprehensivní rehabilitace), v níže se prolíná rehabilitace léčebná, sociální, pedagogická i pracovní.

Charakteristiku alternativní a augmentativní komunikace, včetně klasifikace z hlediska materiálního podpory (aided/unaided) autorka uvádí v kapitole páté. V návaznosti na výzkumné šetření jsou zde zařazeny aspekty, které je třeba zhodnotit při výběru vhodného komunikačního systému a stručný popis vybraných komunikačních systémů. V této kapitole mohly být více zastoupeny zahraniční zdroje.

Cílem výzkumného projektu, který si autorka stanovila, bylo zpracovat kompletní rozbor logopedické intervence aplikované u dětí s kombinovaným postižením se zřetelem k aspektům výběru vhodného komunikačního systému, vývoji jeho využití a následně zhodnocení role AAK v rozvoji komunikační schopnosti sledovaných jedinců.

K realizaci výzkumného šetření autorka využila adekvátních nástrojů, výzkum je dlouhodobějšího charakteru, autorka svá šetření zahájila již v roce 2010, což je vzhledem k charakteru výzkumu optimální – umožňuje zhodnotit sledované oblasti za delší časový úsek.

Výzkumný vzorek tvoří 2 chlapci ve věku 19 a 12 let a dívka (8 let), u nichž je diagnostikováno závažné kombinované postižení – mozková obrna a mentální postižení.

Na základě analýzy dokumentů, spolupráce s rodiči autorka vytvořila komplexní případové studie. V těchto kazuistikách jsou zachyceny informace vztahující se k rodinné a osobní anamnéze, ranému psychomotorickému vývoji, diagnostickému procesu (výsledky odborných lékařských vyšetření) a následně anamnézu sociální zahrnující průběh vzdělávání sledovaných jedinců od 3 let po současnost.

Dominantní část výzkumného šetření spatřuji v analýze logopedické intervence, jejíž průběh autorka zahrnula do přehledného schématu a tabulky, doplněné patřičným komentářem. Při zpracování této části textu autorka vychází z komplexního zaměření logopedické intervence a charakterizuje průběh stimulace řečových složek (aktivní a pasivní slovní zásoba) i dílčích složek (percepce, motorika apod.). Specifikovány jsou rovněž instituce i odborníci, z rezortu školství i zdravotnictví, kteří se na logopedické intervenci poskytované sledovaným jedincům aktivně podíleli. V této souvislosti je zmíněno také duplicitní poskytování logopedické intervence klinickým logopedem i logopedem z rezortu školství, které je v současné praxi poměrně časté.

Postup logopedické péče poskytované prostřednictvím SPC pro alternativní a augmentativní komunikaci je prezentován samostatné subkapitole, zahrnující využití počítačových programů a také systémů AAK (např. Znak do řeči, VOKS, symboly PCS, znakový jazyk). Vhodně zvoleným způsobem zpracování výzkumného šetření autorka zachytila komplikovanost výběru vhodného komunikačního systému, který determinuje závažné postižení sledovaných jedinců, a jeho akceptace a postupného osvojování.

V diskusi pak vyhodnocuje získané informace ve vztahu ke sledovaným jedincům – včasnost zahájení logopedické intervence, komplikace při výběru a využití systémů AAK – zejména

v případě průběžného vyhodnocování možností a potřeb klientů. Komplikace se objevily také v případě nabídky dalších variant, pokud předchozí systém nebyl vhodný. Na základě závěrů vyplývajících z výzkumného šetření pak autorka navrhla řadu doporučení pro odbornou praxi, naplnění řady z nich (vybavení logopedických pracovišť, zvýšení informovanosti o SRP, meziresortní spolupráce) by však vyžadovala komplexnější systémová opatření.

Rigorózní práce v rozsahu 144 stran je doplněna o seznam použité literatury zahrnující ve výrazné většině tituly české provenience, internetové zdroje a rozsáhlé přílohy, které řešenou problematiku vhodně doplňují.

Otázky k obhajobě:

- v diskusi poukazujete na obtíže souběžné péče, navrhněte opatření, jak by bylo možné činnost zainteresovaných odborníků koordinovat;
- popište, jak by dle vašeho názoru měl vypadat optimální postup při výběru a osvojování komunikačního systému;
- v diskusi zmiňujete zlepšení možností využití technických metod AAK – uveďte, které z těchto systémů by bylo možné využít u sledovaných klientů;
- v doporučeních pro praxi zmiňujete potřebu vybavit logopedická pracoviště tak, aby bylo možné rozšířit práci s technickými pomůckami – navrhněte postup, jak by bylo možné toto doporučení naplnit.

Závěr

Lze konstatovat, že stanovené cíle se podařilo autorce naplnit, ze zpracování výzkumného šetření vyplývá, že se autorka v řešené problematice orientuje.

Předkládanou rigorózní práci považuji za kvalitně zpracovanou, text odpovídá požadavkům kladeným na tento typ práce. Rigorózní práci Mgr. Kateřiny Salákové doporučuji k obhajobě v rámci rigorózního řízení.

PhDr. Barbora Bočková, Ph.D.

V Brně dne 22. 1. 2013

